

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.fpvmv.umb.sk/politickevedy>

Autor(i) / Author(s): Kosárová Dominika
Článok / Article: Svet diplomacie a jeho zákulisie / The World of Diplomacy and its Backstage
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

KOSÁROVÁ, D. 2012. Svet diplomacie a jeho zákulisie. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 15, č. 3, 2012. ISSN 1338 – 5623, s. 234 – 240. Dostupné na internete: <http://www.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/3_2012/KOSAROVA.pdf>.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu Politické vedy. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

SVET DIPLOMACIE A JEHO ZÁKULISIE

Dominika Kosárová*

DÖMÖK, J.: *Diplomacia a diplomatický protokol*. Šamorín: Heuréka, 2011. 411 s. ISBN 978-80-89122-67-7.

Po veľkom úspechu prvej knihy **Jána Dömöka** *Diplomat* na štyroch kontinentoch z roku 2007 sa po štyroch rokoch objavila na trhu jeho druhá publikácia *Diplomacia a diplomatický protokol*, nielen pre potešenie nadšených čitateľov jeho prvej knihy, ale je určená predovšetkým študentom a budúcim kariérom diplomatom. Autor opäť vychádza zo svojich bohatých osobných skúseností, ktoré nazbieral počas dlhého a úspešného pôsobenia na diplomatickej scéne. Nevyhnutným základom pre jeho kariéru bolo kvalitné vzdelanie. Vďaka štúdiu angličtiny a ruštiny na Filozofickej fakulte UK a brilantným lingvistickým znalostiam, ako aj diplomu z medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov z Právnickej fakulty UK, mohol zastávať post tlmočníka predsedu vlády a pôsobiť na oddelení diplomatického protokolu na FMZV v Prahe. Československo reprezentoval ako radca a chargé d'affaire na Kube a v Mongolsku a neskôr za Slovenskú republiku pôsobil ako mimoriadny a splnomocnený veľvyslanec v Tokiu, zástupca veľvyslanca a chargé d'affaire v Londýne a v roku 2004, po odchode z postu radca-minister a vedúci diplomatickej misie v Alžírii ukončil svoju diplomatickú dráhu. Dnes prednáša diplomatický protokol na International University vo Viedni a na Paneurópskej vysokej škole, kde v roku 2011 ukončil doktorandské štúdium.

Zatiaľ čo jeho prvá kniha *Diplomat* na štyroch kontinentoch má aj výrazné prvky beletrie a cestopisu vďaka odľahčenému štýlu rozprávania a zameriava sa predovšetkým na „pikošky“ zo zákulisia diplomacie a priblíženie kultúry a života v jednotlivých krajinách jeho pôsobenia, druhá kniha je už vedeckejšia. V prvej kapitole s názvom *Pohľad do histórie svetovej diplomacie*, sa opiera o dejiny, významné osobnosti a politickú situáciu. Výrazné faktografické prvky

* Dominika Kosárová je študentkou v odbore Medzinárodné vzťahy na Fakulte politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Slovenská republika, e-mail: kosarova.dominika@gmail.com.

obsahuje aj posledná kapitola, *Medzinárodné organizácie*, v ktorej sa zaoberá ich štruktúrou, vývojom a funkciami. Vo zvyšku knihy pozostávajúcej z devätnástich kapitol sa venuje diplomatickému protokolu a diplomacii ako takej, no opäť prináša aj množstvo zákulisných informácií, ku ktorým sa bežný človek ťažko dostane a tým umožňuje lepšie pochopiť, ako funguje diplomacia v praxi. Informácie často ilustruje kurióznymi príhodami z jeho diplomatických služieb, pričom niektoré máme možnosť spoznať už v jeho prvej knihe. Na záver predstavuje aj niekoľko fotografií z jeho diplomatickej kariéry.

Kniha patrí do odborného žánru a **Ján Dömök** ju začal veľmi logicky, pohľadom do histórie. Prvá a zároveň pomerne obsiahla kapitola predstavuje podrobný súhrn dejín diplomacie od prvopočiatkov existencie civilizácií na Blízkom a Strednom východe až po najdominantnejšie a najvplyvnejšie osobnosti druhej polovice 20. storočia. Pri starovekej diplomacii nevynechal míľniky diplomatickej vedy počnúc prvou medzinárodnou korešpondenciou medzi egyptským faraónom a babylonským kráľom, či najstaršou mierovou zmlouvou z druhého tisícročia pred n. l. Následne pri popise uplatňovania diplomacie v jednotlivých civilizáciách, ako sú India, Čína, Grécko, Rím a Byzancia, vyzdvihuje ich špecifiká, prínosy, ale aj kuriozity. Dozvedáme sa o odlišnom ponímaní diplomatickej vedy, prvých vyslaneckých misiách a stálych zastupiteľstvách, či rozličných kategóriách diplomatov nevynechajúc prvé zbierky zákonov a zmluvy. **Dömök** zdôrazňuje taktiež značný vplyv náboženstva, či už budhizmu v Indii, mytologických božstiev v antickom Grécku, islamu v arabských krajinách, kresťanských misií v Byzancii alebo samotnej pápežskej diplomacie.

Renesancia priniesla do sveta diplomacie zásadné zmeny, ako aj významné osobnosti, ktoré mali veľký vplyv na európske myslenie a dianie aj v nasledujúcom období. **Ján Dömök** podrobnejšie analyzuje **Machiavelliho** a jeho predstavu o republikánskom štátnom zriadení a o ideálnom vladárovi inšpirujúc sa výraznou talianskou osobnosťou **Cesarom Borgiom**. Do tretice **Dömök** vyzdvihuje Holanďana **Huga Grotia**, jedného z tvorcov teórie diplomacie.

Nasledujúce podkapitoly venuje autor jednotlivým diplomatom pôsobiacim na celosvetovej scéne chronologicky, počnúc kardinálom **Richelieu** až po nositeľa Nobelovej ceny za mier **Henryho Kissingera**. Súvislo podáva biografické informácie z ich života, popisuje historické pozadie ich pôsobenia a napokon prínos ich konania pre diplomaciu. Z osobností francúzskej diplomacie analyzuje nielen **Richelieua**, obdivovateľa **Machiavelliho**

a absolutizmu, ale aj intrigánsku a ľstivú diplomáciu **Talleyranda**, štátnika, ktorý sa dokázal prispôbiť siedmim odlišným vládnym režimom. Prekvapivo **Talleyrandove** intrigy prekonal **Metternich** svojim pôsobením na rakúskej diplomatickej scéne v prvej polovici 19. storočia. Ďalšími výraznými osobnosťami sú aj železný kancelár **Otto von Bismarck**, americký prezident **W. Wilson** alebo prvý prezident Tureckej republiky **Kemal Atatürk**. Nezabudnúc na zásluhy československých politikov pri vzniku samostatného štátu, venuje **Dömök** patričnú pozornosť činnosti **M. R. Štefánika**, **Š. Osuského** a **E. Beneša**. Spomedzi dominantných osobností 20. storočia v knihe nájdeme aj portréty **M. M. Litvinova**, **J. von Ribbentropa**, otca Európy **Jeana Monneta**, bojovníka za nezávislú Indiu **D. Nehru**, francúzskeho prezidenta **Ch. de Gaullea** a významného európskeho diplomata **A. Edena**. Nechýba ani zmienka o čínskom politikovi **Čou En-lajovi**, generálnom tajomníkovi OSN **D. H. Hammarskjöldovi**, diplomatovi ZSSR **A. A. Gromykov**, alebo Rakúšanovi **B. Kreiskym**. Prvú kapitolu uzatvárajú **W. Brandt**, tvorca „Ostpolitik“; kardinál **A. Casaroli** a napokon **H. Kissinger**. Celá kapitola je doplnená aj vyjadreniami iných politikov o konkrétnych osobnostiach, čím kompletizuje pohľad na vybraných veľikánov diplomacie.

V druhej kapitole s názvom *Podstata diplomacie* sa autor zaoberá samotným pojmom diplomacia a jeho výkladom podľa rôznych slovníkov, encyklopédií alebo citovaných výrokov, pričom väčšina z definícií sa opiera o „rokovania“ a „kompromisy“. Zdôrazňuje najmä úlohu slova, pretože „slovo je mimoriadne ostrým nástrojom“ (s. 98) a „v zahraničnej politike zohrávajú slová aspoň takú úlohu ako činy“ (s. 100). V tej istej kapitole nás autor oboznamuje aj s orgánmi vykonávajúcimi zahraničnú politiku a ich funkciami, čo nepochybne patrí k pochopeniu podstaty diplomacie.

Tretia kapitola s názvom *Osobnosť diplomata* komplexne vykresľuje charakter a nevyhnutné danosti, ktoré úspešný diplomat musí bezpodmienečne mať. Musí byť, okrem iného, brilantne odborne pripravený, jazykovo vzdelaný, musí preukázať schopnosť získavať informácie a nadväzovať kontakty, viesť rozhovory a na úrovni vystupovať. Dar reči je nevyhnutnosťou, koniec koncov, aj sám autor uvádza definíciu diplomata ako „človeka, ktorý popisuje cestu do pekla spôsobom, že jeho poslucháči sa začínajú na ňu tešiť“ (s. 111). No presvedčať treba „silou argumentov a hereckým umením, nikdy nie klamstvom“ (s. 106). Cieľom jeho konania má byť prospech vlasti.

Následne sa autor dostáva k samotnému pojmu diplomatického protokolu, ktorého dnešná podoba bola stanovená v roku 1961 Viedenským dohovorom

o diplomatických stykoch, na ktorý sa autor často odvoláva. Ide o kodifikovaný súhrn pravidiel, ktorých dodržiavanie sa vyžaduje na medzinárodnej scéne pri oficiálnom diplomatickom styku.

Tým sa už približujeme k podstate knihy, čo je odhalenie noriem diplomatického protokolu. Ďalšiu kapitolu autor začína priblížením nadväzovania diplomatických stykov so suverénnymi štátmi, pričom sa zaoberá aj problematikou uznania štátu „de iure“ opierajúc sa o konkrétne príklady Kosova či Západnej Sahary. S tým súvisí aj zriaďovanie diplomatických misií, čomu sa autor následne podrobne venuje. Obzvlášť zaujímavý je detailný popis procesu výberu veľvyslanca od návrhu na Ministerstve zahraničných vecí vyslaneckej krajiny cez odovzdanie poverovacích listín do rúk hlavy prijímajúceho štátu až po ukončenie misie. Pritom sa autor opiera aj o svoje vlastné bohaté skúsenosti z čias pôsobenia na poste riaditeľa diplomatického protokolu v Prahe a Bratislave a veľvyslanca v Tokiu.

Autor venuje samostatnú kapitolu aj diplomatickým hodnostiam, ich funkciám, hierarchii a diplomatickému zboru, ako aj výsadám a imunitám diplomatických zástupcov.

Okrem diplomatických stykov nás **Dömök** oboznamuje s ďalším spôsobom nadväzovania medzinárodných vzťahov, a to prostredníctvom konzulátov, ktorých postavenie je upravené Viedenským dohovorom o konzulárnych stykoch z roku 1963. Obracajúc sa na tento dokument nám približuje funkcie konzulov z povolania, ako aj honorárnych konzulov a ich imunity a taktiež sa bližšie zaoberá otázkou vízového styku medzi štátmi.

Už v predošlých kapitolách **Dömök** zdôraznil silu slova, no v deviatej kapitole nazvanej *Protokolárne formality diplomatov* kladie dôraz na slovo písané, pretože „slová odletia, písmo zostane“ (s. 181). A keďže, ako bolo už viackrát spomenuté, „diplomacia je konzervatívna a zakladá si na hierarchii a tradíciách“ (s. 182), je preto dôležité držať sa striktných pravidiel diplomatických písomností. Aby mal čitateľ lepšiu predstavu, v čom spočívajú nóty, poverovacie a odvolávacie listiny, pozvánky, či vizitky, prikladá **Dömök** v samostatnej kapitole vzory jednotlivých písomností, ako aj vzory zasadacích poriadkov a jedálneho lístka. Kapitola mimoriadne zaujímavá, v ktorej má čitateľ možnosť reálne vidieť to, o čom dovtedy len čítal a vágne si predstavoval, aj keď treba uznať, že všetky predošlé **Dömökove** popisy sú nadmieru prehľadné a zrozumiteľné.

Lákavá je aj kapitola s názvom *Spoločenské podujatia v diplomacii*, ktorý už sám osebe predznamenáva, že pôjde o rozličné druhy podujatí, ktoré

bezpodmienečne patria k výkonu diplomacie, najmä z hľadiska nadväzovania dôležitých kontaktov. Čitateľ tak dostáva jedinečnú možnosť nahliadnuť do zákulisia organizácie jednotlivých podujatí, ako aj protokolárnych záležitostí týkajúcich sa okrem iného aj pomerne komplikovaného, no o to dôležitejšieho zasadacieho poriadku. Pozornosť venuje aj pozvánkam, vhodnému oblečeniu, vítaniu hostí, či nosenia darov. Nevšedné je aj nahliadnutie do jedálneho lístka, či už ide o pracovné raňajky, obed, formálnu večeru, či menej formálny bufet-diner alebo bufet-lunch, recepciu, koktail a iné spoločenské podujatia. Kapitola je opäť doplnená kurióznymi skúsenosťami autora, veď napokon on sám sa zúčastnil na stovkách spoločenských podujatí, čo len dokazuje, že diplomat reprezentuje svoju krajinu skutočne 24 hodín denne.

Zákulisnými informáciami nás **Dömök** sprevádza aj v nasledujúcej kapitole *Osobitné slávnostné príležitosti*, kde najväčšiu pozornosť venuje vrcholným štátnym návštevám, s osobitným zreteľom na návštevu hlavy štátu. Popri analýze protokolárnych záležitostí, akými sú pozvanie, preprava návštevy, program, či ubytovanie, pridáva opäť kuriozity, tentoraz z návštev alžírkeho prezidenta na Slovensku v roku 2002 a kráľovnej **Alžbety II.** v roku 2008. Pre potešenie čitateľa pritom nevynechal zopár protokolárnych prešlapov, keďže „*ani pri najlepšej vôli sa občas nedá vyhnúť faux pas*“ (s. 226). Spomedzi osobitných príležitostí autor spomína aj štátny pohreb, ako aj inauguráciu hlavy štátu, konkrétne jeho účasť pri inaugurácii prezidenta **Rudolfa Schustera**.

Už pri predošlom charakterizovaní osobnosti diplomata autor spomína vlastnosti ako odvaha, rozvážnosť a rýchle, no účinné konanie. Tieto vlohy sú základom pre riešenie nečakaných krízových situácií, akým dnes, v dôsledku nárastu terorizmu, čelí diplomatický svet pomerne často, a práve preto sa takýmito situáciami bližšie zaoberá aj v knihe. Správne konať v prípadoch núdze je však o to ťažšie, že „*na takovýchle situácie není kuchařka*“ (s. 267). Najlepšou príručkou je vlastná skúsenosť, a o tie **Dömök** po pôsobení na Kube nemá núdzu. Diplomata, pod ťarchou zodpovednosti, musí konať promptne, rozhodne a zároveň v zhode so záujmami svojej krajiny, čo sa **Jánovi Dömökovi** po poskytnutí pomoci kubánskym disidentom podarilo a obhájil demokratický status novovzniknutého Československého štátu. Dôsledkom ale boli tri rukojemnícke drámy a obvinenie **Fidelom Castrom** z kolaborácie s americkou CIA. **Dömök** ale svojou rozvahou a rozhodnutím ukázal svetu skutočný profesionalizmus a veľkosť jeho osobnosti, čo bezpochyby uzná každý čitateľ tejto knihy.

Ako nám už autor dokázal, diplomacia sa nezaobíde bez občasných faux-pas, kuriózných udalostí alebo krízových situácií. Pre lepšiu ilustráciu vybral 76 nevšedných prípadov z histórie diplomacie, ako aj z osobných skúseností a predkladá nám ich v kapitole *Diplomatické kuriozity*. Môžeme tak nahliadnuť do neštandardnej diplomatickej korešpondencie, osobného života významných štátnikov, či spoznať zákulisie rokovaní, dôležitých konferencií a niektorých historických medzníkov. Tieto zaujímavé detaily z bežnej diplomatickej praxe dokazujú, že aj napohľad dokonalá diplomacia, natoľko lipnúca na tradíciách, dokáže vybočiť z normy. Napokon, veď aj „*diplomati sú len ľudia*“ (s. 270).

Za úvod k záverečnej kapitole *Medzinárodné organizácie* môžeme považovať obširnejšie vysvetlenie pojmov konferenčná diplomacia a Stále zastupiteľstvo pri medzinárodných organizáciách. Následne sa autor podrobne zameriava na jednotlivé typy organizácií, pričom nevynecháva ich vývoj, štruktúru, funkcie a členské krajiny. Úvodom sa zaoberá medzivládny inštitúciami a pridruženými organizáciami OSN. Okrem organizácií združujúcich európske štáty, venuje značnú pozornosť aj inštitúciám pôsobiacim či už v jednotlivých regiónoch Ázie, Afriky a Ameriky, alebo na celosvetovej úrovni, napríklad OBSE. Sústreďuje sa ale najmä na tri nadnárodné organizácie, a to Európska únia, NATO a OSN. V rámci Európskej únie popisuje jej postupný vývoj od situácie po druhej svetovej vojne a prvých vízií na mierové usporiadanie Európy až po Lisabonskú zmluvu z roku 2007. Dostatočná je aj analýza jednotlivých inštitúcií EÚ, ich fungovanie, poslanie, perspektívy a štruktúra. Značnú pozornosť venuje aj pôsobeniu Slovenskej republiky v rámci EÚ a jej dlhú, no úspešnú cestu nielen do únie, ale aj k prijatiu eura a k začleneniu sa do Schengenskej zóny. Následne uzatvára kapitolu a zároveň celú publikáciu podkapitolami o NATO a OSN, pričom sa opäť zameriava najmä na štruktúrne fungovanie, funkcie a historický vývoj.

Vďaka podrobnosti, zrozumiteľnosti, logickosti a pútavému štýlu je publikácia skutočne jedinečnou príručkou o svete diplomacie, akých na slovenskom trhu nie je veľa. Sú o to potrebnejšie, že po vzniku nezávislej Slovenskej republiky sme sa vydali na samostatnú cestu vo svete diplomacie, ktorý sa v posledných desaťročiach vyvíja mimoriadne dynamicky s nárastom intenzity v multilaterálnych vzťahoch a vznikla tak potreba vychovať úspešných kariérnych diplomatov. **Dômök** nám v knihe jedinečným a často aj zábavným spôsobom priblíži a podáva ucelený obraz o diplomacii. Zároveň je to skutočne poučná príručka pre všetkých tých, ktorí majú kontakt s verejnosťou, pretože poznanie a dodržiavanie pravidiel diplomatického protokolu vychádzajúc

z princípov etikety sa vyžaduje na každej úrovni komunikácie, nielen v diplomatickom styku. Od nášho vystupovania závisí dojem, aký na ľudí vytvárame, a teda, od neho závisí aj náš úspech. Kniha môže vytvoriť dobrý základ úspechu, no ako sám autor v závere hovorí „nič nemôže nahradiť osobne získané poznatky a skúsenosti“ (s. 409).